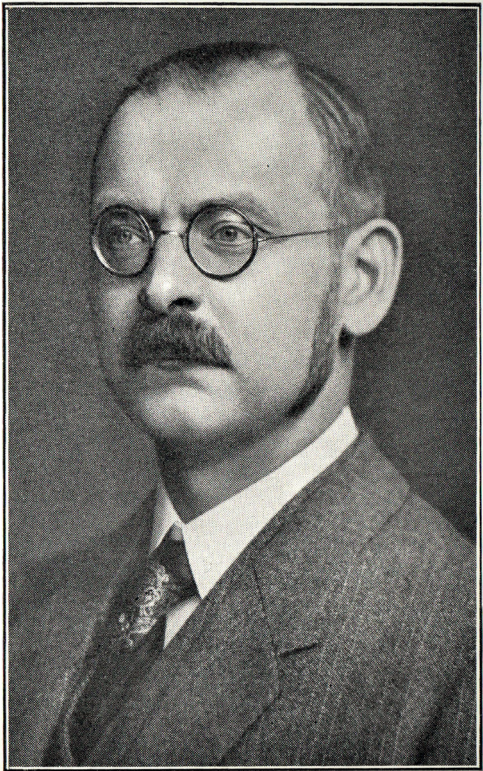

Jan Svatopluk Procházka – spoluzakladatel novodobé české ochrany přírody

Pavel Pešout

Mezi neoprávněně zapomenuté osobnosti ochrany přírody patří Jan Svatopluk Procházka, zakladatel a první lektor oboru ochrana přírody na pražských univerzitách a duše českého ochránářského

hnutí první třetiny dvacátého století. U příležitosti výročí 130 let od jeho narození si tohoto tehdy nejvýznamnějšího popularizátora ochrany přírody připomeňme.

Doc. Dr. Jan Svatopluk Procházka (Kettner 1933)

Jan Svatopluk Procházka se narodil 13. května 1891 v Praze, v rodině velkoobchodníka a vlastence. Jeho dědečkem byl významný český historik, prof. Josef Emler, po němž Procházka získal smysl pro ochranu památek (Kettner 1933). Po gymnáziu absolvoval studium přírodních věd a zeměpisu na Filosofické fakultě c.k. České Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. Paralelně navštěvoval i přírodní vědy na c.k. Vysoké škole technické, hlavně botaniku a zeměpis¹⁾. V roce 1915 byl promován na doktora filozofie, následně absolvoval povinný lektorský

kurz na reálce v Jilové ul. v Praze, vyučoval v Ústavu pro vzdělávání učitelů ve Sv. Janu pod Skalou (do r. 1918) a na dívčím reálném gymnáziu na Král. Vinohradech (1917–1920). J. S. Procházka se oženil 22. 5. 1920 a se ženou Jiřinou měli tři děti. Zemřel předčasně po těžké nemoci 30. 1. 1933, pochován je v rodinné hrobce na pražském Vyšehradě.

První venia docendi v ochraně přírody

Výnosem min. školství a národní osvěty (MŠANO) ze dne 16. 7. 1919 byl J. S. Procházka na jednomyslný návrh profesorského sboru Filosofické fakulty UK „*připuštěn za lektora pro literaturu a zákonodárství z oboru*

ochrany památek přírodních na fakultě filozofické“. Následující rok, 15. 10., svolilo na návrh profesorského sboru Českého vysokého učení technického v Praze (ČVUT), aby byl zřízen na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství při ČVUT lektorát pro ochranu památek přírodních a zákonodárství pro ochranu přírody a aby byl i zde „*připuštěn za renomovaného lektora této disciplíny*“²⁾. Tímto tedy byla v České republice zahájena univerzitní výuka ochrany přírody jako samostatného předmětu.

J. S. Procházka vyučoval aktivně na obou univerzitách a v r. 1930³⁾ byl potvrzen docentem pro obor ochrany přírody a přírodních

Ochrana Svatojánského údolí (v Českém krasu) navrhoval J. S. Procházka již ve dvacátých letech minulého století. Dobová pohlednice archiv AOPK ČR

Principy vědecké ochrany přírody dle J. S. Procházky (1930)

Jan S. Procházka formuloval „*vědeckou ochranu přírody*“ (Procházka 1926) neboli také „*moderní ochranu přírody*“ (Procházka 1930) jako celostní obor založený na pochopení vztahu přírody a krajiny a potřeb člověka, věnující se příčinám ohrožení namísto konzervace posledních přírodních památek. Ochranu přírody vnímá jako zásadní pro dlouhodobou využitelnost přírodních zdrojů a udržitelné obhospodařování krajiny, nutných pro další zachování existence člověka.

1. Ochrana přírody založená na vědeckém poznání

Je třeba „*systematické zkoumání v oboru vzájemného působení jednotlivých složek přírody na sebe a člověka na ně. Otázek, jichž je třeba řešiti, je hojnost. Například takový problém, jakým je význam šelem a dravců jako regulátorů rovnováhy v přírodě, nebo příčiny vymírání těch neb oněch druhů zvířat, otázka přírodních rezervací jako regeneračních ohnisek pro přírodu kraje, problém sociologického významu přírodních parků a rezervací atd.*“

2. Ochranu přírody je třeba zajišťovat mezinárodně

„*Mnohé problémy ochrany přírody nejsou jen otázkami lokálními.*“ V prvé řadě je „*třeba sjednotiti veškeré státy a národy světa ke společné ochraně přírody. Organisace tohoto hnutí na basi mezinárodní při Svazu národů, jak tomu chce hnutí pro světovou ochranu přírody, dosáhla by jednoduchého všesvětového řešení otázek ochrany přírody a přiměla by státy, které v ochraně přírody dosud valně nepokročily, jako například taková Československá republika, Albánie, Afganistan, aby si své organisace ochrany přírody více všímaly.*“

3. Plánované využívání přírodních zdrojů

Zásahy do přírody by měly být kontrolované a plánované. „*Je to tzv. land-planning čili stanovení přesného, předem vypracovaného plánu na organické využití přírody.*“, tedy „*rozumné a předem promyšlené využití celé země tak, aby rovnováha mezi přírodou a obyvatelstvem s jeho potřebami nebyla porušována.*“

4. Ochrana přírody se neobejde bez osvěty a zapojení obyvatel

Je třeba realizovat „*všeobecnou výchovu obecnstva k ochraně a úctě k přírodě. Lid musí mít ochránářské tendence již v krvi, a to od dětství. Je nesnadno přesvědčovati již dospělé. Je na příklad nesnadno vpravovati nezbytnost těchto věcí parlamentníkům, kteří o věci třeba nikdy neslyšeli.*“

památek na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství při ČVUT. Šlo u nás o první docenturu v tomto oboru⁴⁾.

Přírodovědná činnost

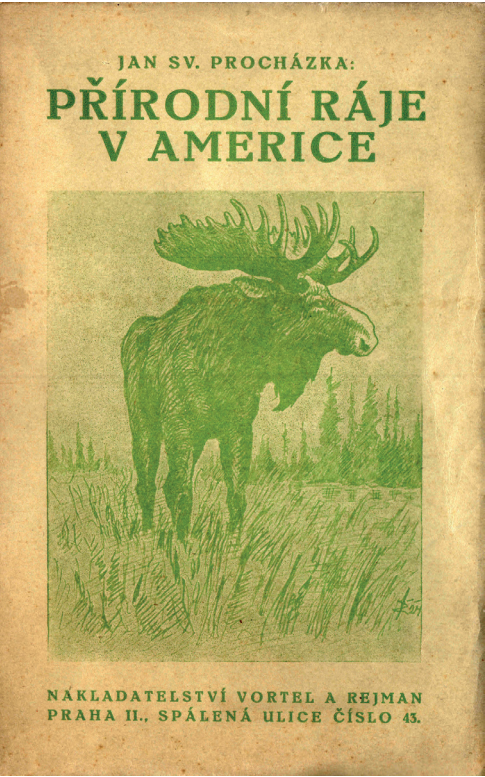
Již v průběhu univerzitních studií (r. 1911) se Procházka na žádost prof. Friče začal angažovat jako dobrovolník v geologicko-paleontologickém oddělení Muzea Království Českého (Národního muzea). V roce 1914 zde byl jmenován pomocným asistentem při sbírkách botanických a ve stejném roce přestoupil ke sbírkám geologicko-paleontologickým⁵⁾. V roce 1926 byl jmenován dopisujícím členem Státního ústavu geologického. Od roku 1931 byl správcem sbírek zoologického a geologicko-paleontologického oddělení Národního

muzea. Věnoval se mikropaleontologii, zejména rozsivkám, ale své široké znalosti geologických oborů uplatnil i jako geologický historiograf. Skvělým a přehledným způsobem dokázal zpracovat studie některých nerostných surovin, jmenovitě uhlí, a záskokem pomohl bibliografickému oddělení Státního geologického ústavu v sestavování vybraných ročníků geologicko-mineralogické bibliografie (Kettner 1933, Fedjuk 2008).

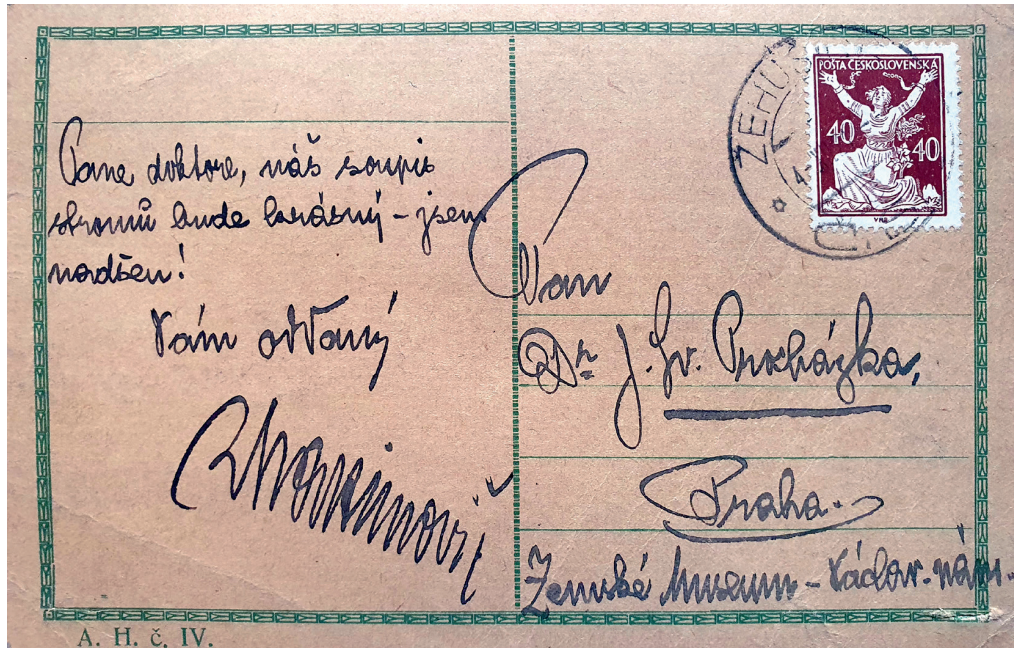
Přestože celý profesní život strávil J. S. Procházka v geologicko-paleontologickém oddělení Národního muzea v Praze, jeho hlavní vědecký zájem se již v době univerzitních studií rozšířil i na živou přírodu a její ochranu. Aktivně se účastnil práce řady vědeckých institucí věnujících se studiu přírody.

Angažoval se v Klubu přírodovědném v Praze, kde v r. 1925 byla na jeho návrh ustavena Sekce pro ochranu přírody. Byl členem redakční rady Vědy přírodní⁷⁾, ustavujícím členem „Čsl. spol. ornithologické“ (1928), členem České botanické společnosti⁸⁾ ad. Aktivně pracoval v Masarykově akademii práce (MAP), a to hned od jejího vzniku⁹⁾. V r. 1920 byl zvolen členem sboru znalců MAP (v jejím I. odboru – přírodovědecko-technickém), v r. 1922 se stal tajemníkem tohoto odboru a ve stejném roce založil spolu s dalšími osobnostmi tehdejší ornitologie Ústav pro použitou ornithologii při MAP v Brně (Rašek 1933, Hudec 2011), o rok později byl zvolen členem Spolkové rady Jednoty přátel MAP, a Ústavu pro rozvoj měst MAP. Zde přednesl na podzim v r. 1931 cyklus přednášek „*Řeč přírodních památek*“, kde mj. představil svůj návrh jejich kategorizace⁹⁾. Angažoval se i v Československé akademii zemědělské¹⁰⁾. V roce 1932 byl zvolen za člena Komitétu pro přírodovědecký výzkum Čech a pověřen funkcí jednatelem.

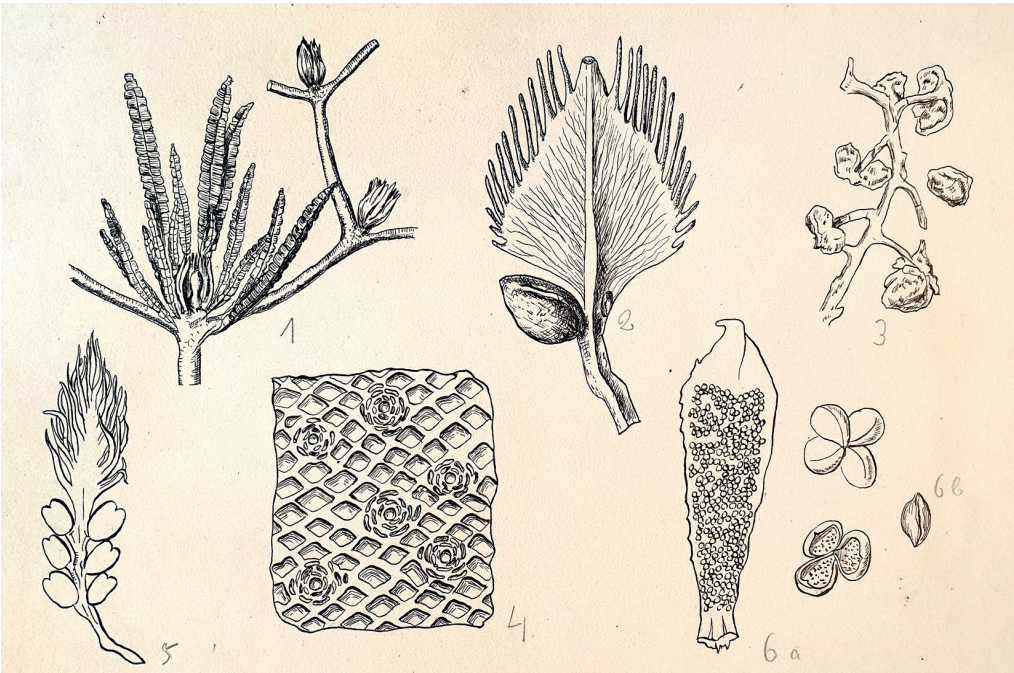
Přírodovědnou obec často zastupoval na mezinárodních kongresech, navštívil mnoho univerzit v řadě zemí. Jeho zahraniční studia

J. S. Procházka byl autorem desítek samostatných publikací o přírodě a její ochraně, mezi jinými i knihy o severoamerických národních parcích. (reprofoto Pavel Pešout)

J. S. Procházka dlouhodobě spolupracoval s MŠaNO, zejména s ústředním konzervátorem R. Maximovičem. Příkladem byl národní soupis cenných dřevin organizovaný s pomocí Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny (zdroj AMK/K7, reprofoto Pavel Pešout).

Orig. ilustrace J. S. Procházky pro připravovanou publikaci „Z pravěku rostlin – stručná nástin historie rostlinstva“ (zdroj AMK/K7, reprofoto Pavel Pešout).

a kontakty mu pomáhaly formulovat názory a nabyté poznatky bohatě zapojoval do své vědecké, pedagogické a osvětové činnosti¹⁹⁾.

Publikační a osvětová činnost

Pro popularizační a publikační činnost měl Procházka veškeré předpoklady – rozsáhlou sečtělost a širokou znalost přírodních

věd, jazykovou vybavenost a schopnost nejen správně, ale i čtivě formulovat nové poznatky a své myšlenky pro širokou veřejnost. V první třetině dvacátého století bylo jen málo tiskovin od vědeckých časopisů po populárně naučné a cestopisné časopisy pro nejširší veřejnost, ve kterých by nepublikoval. Celkem napsal kolem tisíce převážně

přírodopisných příspěvků a příspěvků věnujících se ochraně přírody a krajiny a ochraně zvířat, ale věnoval se také dalším tématům, zejména kulturním památkám, zahradnictví, zemědělství a zvelebování měst¹²⁾. Podílel se na sestavování encyklopedií (např. encyklopedie Britannica) a byl autorem více než dvaceti samostatných publikací, např. „Národní parky a rezervace“ (1912), „Ochranné oblasti přírodní“ (1917), „Přírodní ráje v Americe“ (1924a), „Člověk nepřítel“ (1924b), „K Baltu“ (1926c), „Škoda a užitek ptáků“ (1926b), „O květinách a zahradnictví v Japonsku“ (1930a), „O některých problémech moderní ochrany přírody“ (1930b). Bezesporu stěžejním dílem i pro současnost je však dvoudílná kniha „Ochrana přírody“ (1926a, 1927). Za svou publikační činnost byl již ve své době oceňován a byl v ní řadou institucí podporován¹³⁾. Od roku 1925 byl také členem Syndikátu českých spisovatelů – člen spolku beletristů „Máj“.

Procházka byl vítaným řečníkem na vědeckých konferencích, setkáních přírodovědných, ochrannářských a zvelebovacích spolků i na osvětových přednáškách pro širokou veřejnost.

Zakladatel moderního konceptu ochrany přírody

Procházka byl zpočátku ovlivněn konzervacním konceptem ochrany přírodních památek podle Alexandra von Humboldta, formulovaným Hugo W. Conwentzem (1855–1922), který se postupně šířil do ostatních zemí Evropy. Conwentze označují soudobí spolupracovníci za procházkova oddaného přítele (Rašek 1933) a Procházka sám za svého největšího učitele, který mu utvářel názory v oboru ochrany přírody (Procházka 1917, 1926a).

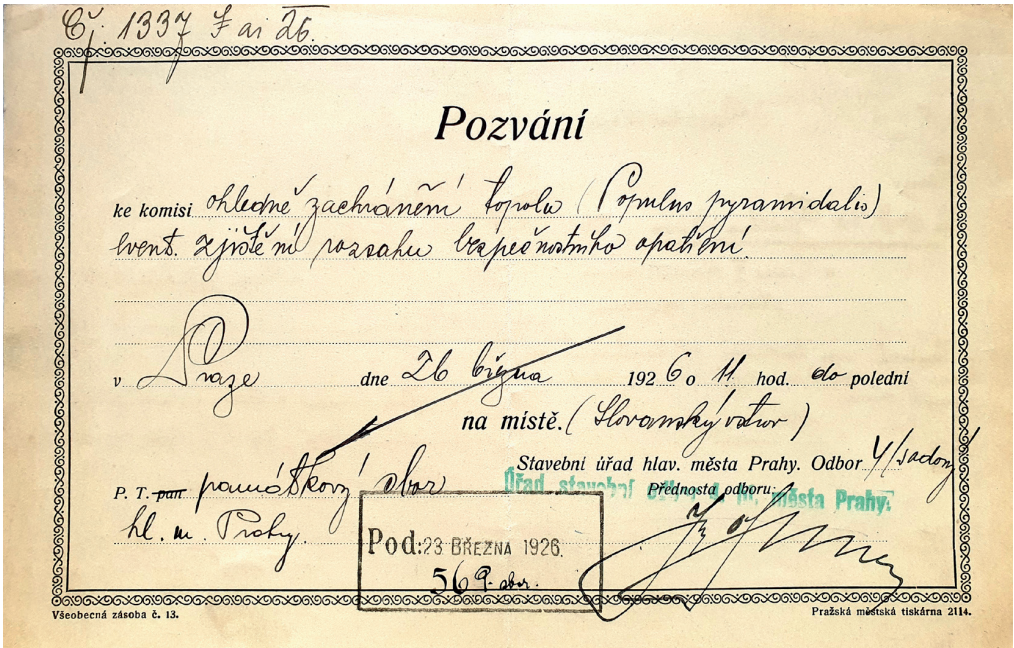
Díky poznání v mnoha oborech a mezinárodnímu rozhledu však postupně J. S. Procházka přechází na nový celostní koncept ochrany přírody. Formuluje aplikovanou ochranu přírody jako multidisciplinární obor založený na biologických základech, se širokým zapojením osvěty (viz box na str. 37) a popisuje odlišnosti „moderní ochrany přírody“ od „staršího hnutí pro ochranu přírodních památek, vyšlého z musejnictví, kterému stačilo zachránit tu nějakou skálu, tam některou lokalitu vzácné rostliny, jinde zase charakteristickou ptací kolonii. Moderní ochrana přírody

řeší problém jako celek i s jeho vztahy k různým zjevům, stává se čím dál více doktrínou praktickou, jejímž konečným cílem je také i čistě materiální prospěch lidstva“ (Procházka 1930). Procházko pojetí „vědecké ochrany přírody“ našlo rychle ohlas u předních českých přírodovědců a osobností ochrany přírody u nás i v zahraničí, například v Polsku (Vulterin 1979). Podrobně bylo prezentováno, vč. zhodnocení Procházkova přínosu, Karlem Dominem na přednášce při uvedení v úřad rektora Karlovy university 10. 11. 1933 (Domin 1933).

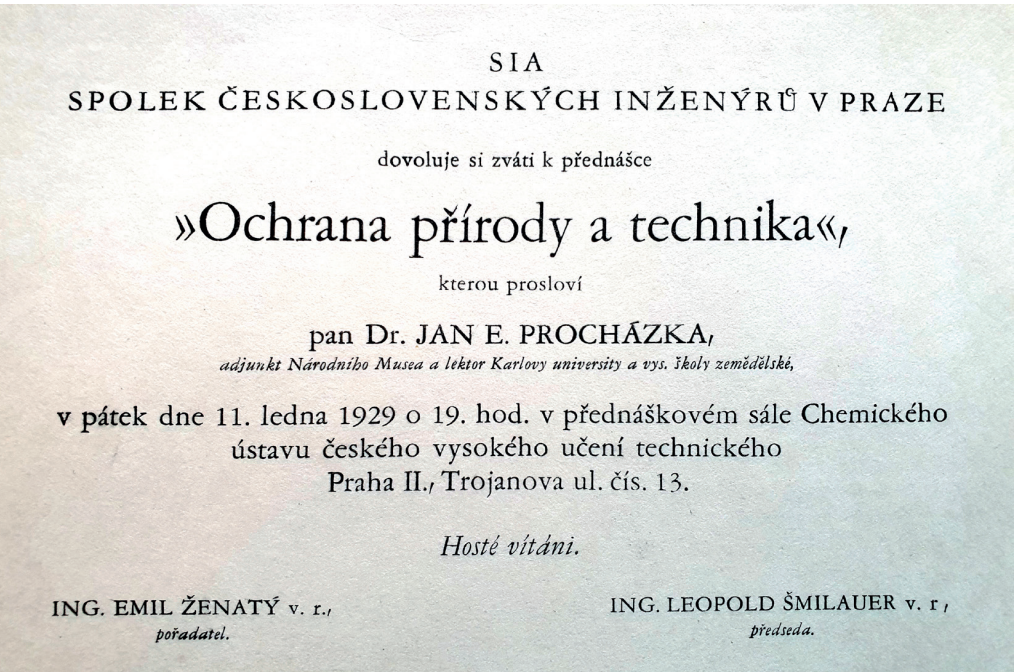
Spolupráce se státní ochranou přírody

J. S. Procházka se od vzniku Československa aktivně podílel na státní ochraně přírody. 25. 11. 1918 byl jmenován Ministerstvem školství a národní osvěty (MŠaNO) členem poradního sboru památkového při tomto ministerstvu. Na mnoha tématech a konkrétních lokalitách zajišťoval odbornou podporu pro Státní památkový úřad a památkový (V.) odbor MŠaNO, jemuž podával četné návrhy na ochranu památek přírodních i kulturních, významných alejí a památných stromů, např.: Návrh na ochranu přírodních památek v údolí „Sv. Janském u Berouna“, v roce 1921 provedl šetření a navrhl k ochraně lokalitu devaterky (*Fumaria procumbens*) u Debře (dnes NPP Radouč), v r. 1922 navrhoval zřídit „rezervaci Dokeskou“ a navrhl k ochraně lokality perlorodky „ve vodách jihočeských“ atd.¹⁴⁾

Na základě oficiálního pověření MŠaNO připravil v r. 1922 nový zákon o ochraně přírody Československa respektující tehdy nový celostní koncept ochrany přírody (viz výše), zohledňoval při tom zkušenosti ze zahraničí např. předpisy na ochranu přírody přijaté v USA¹⁵⁾. Na tvorbě zákona spolupracoval se svým strýcem J. Emlerem a dalšími odborníky. Např. 8. 3. 1922 se pod vedením J. S. Procházky uskutečnil „Komitét pro vědeckou a zemědělskou ochranu přírody“ (ustavený při Jednotě přátel MAP) věnující se přípravě zákona o přírodních památkách a otázkám s tím souvisejících za účasti mj. zástupců České botanické společnosti a Přírodovědného klubu Čsl. turistů. Procházkův nadčasový návrh zákona o ochraně přírody se bohužel nepodařilo schválit (blíže viz Pešout 2013).

J. S. Procházka se angažoval také v Památkovém sboru hlavního města Prahy (zdroj AMK/K8, reprofoto Pavel Pešout).

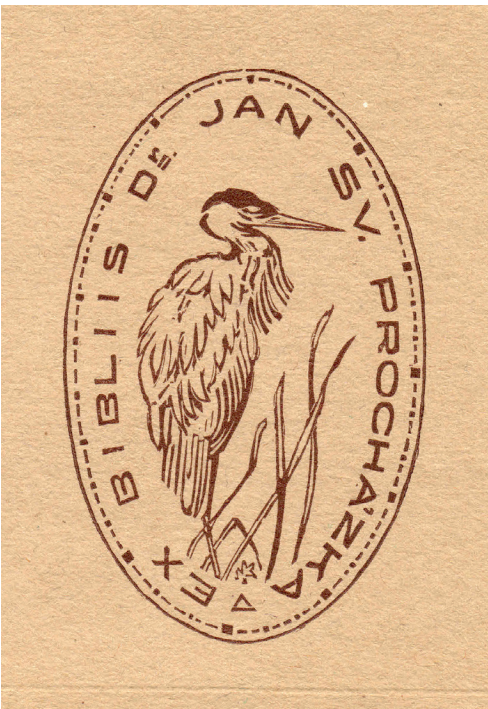

Největším popularizátorem ochrany přírody první třetiny dvacátého století byl bezpochyby J. S. Procházka, který nejen že hojně publikoval, ale také velmi často přednášel na nejrůznějších konferencích, výročních setkáních a společenských akcích (zdroj AMK/K7, reprofoto Pavel Pešout).

Spolková činnost v ochraně přírody a návazných oborech

Velkou kapitolou v životě J. S. Procházky je jeho činnost v okrašlovacím hnutí. Byl duší ochrannářského hnutí u nás až do své smrti (Domin 1933). Již v roce 1914 se stal členem výboru Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny (později

ve funkci jednatele). Od r. 1911 byl spolupracovníkem svazového časopisu Krása našeho domova (KND), kde hojně publikoval a jehož se následně stal odpovědným redaktorem. Jako zástupce Svazu byl jedním s iniciátorů vzniku Slovanského komitétu pro spolupráci v ochraně přírody 25. 6. 1931¹⁶⁾.

J. S. Procházka byl vášnivým sběratelem ex libris. V pozůstalosti uložené v AMK je uchována jejich bohatá sbírka. Zde publikujeme jeho dvě vlastní. (reprofoto Pavel Pešout)

Aktivně se věnoval také ochraně zvířat před týráním ¹⁷⁾. Byl redaktorem a často autorem příspěvků ve speciální rubrice na toto téma vycházející v mnoha ročnících KND.

Celoživotním zájmem J. S. Procházky bylo zvelebování veřejné zeleně, zahradnictví a ovocnictví, ale také chovatelství. V oborových časopisech bohatě publikoval a udržoval množství kontaktů s předními odborníky v těchto oblastech. Za svou činnost a udržování mezioborových vztahů byl oceňován¹⁸⁾. Ochranu přírody a krajiny šířil při svých aktivitách i v dalších

spolcích. Především v Junáku, jehož byl mnohaletým členem a činovníkem¹⁹⁾.

Bohatý odkaz J. S. Procházky by neměl být zapomenut, v mnoha ohledech je aktuální dodnes.

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Poznámky:

U některých poznámek je na konci uveden zdroj Archiv Národního muzea (AMK) s číslem příslušného kartonu (K) fondu „Procházka Jan Svatopluk“.

¹⁾ Univerzitní vzdělání získal u význačných profesorů, zejména si cenil profesorů J. Velenovského, K. Domina. V. Švambery, F. Slavíka, F. Drtiny, J. V. Daneše, O. Kádnera a dalších (ANM/K1).

²⁾ Viz dopis rektora ČVUT, prof. Ing. Jana Koláře, Dr.h.c. z 5. listopadu 1920 (ANM/K1).

³⁾ Viz dopis děkana Vysoké školy zemědělského a lesnického inženýrství při ČVUT v Praze z 27. 6. 1930 (ANM/K1).

⁴⁾ Valná hromada Českého ústředního spolku učitelů vysokoškolských zvolila 6. 11. 1931 J.S. Procházku předsedou docentské sekce.

⁵⁾ Následně byl jmenován asistentem řádným, 2. 4. 1919 pak adjunktem při týchž sbírkách. 22. 7. 1919 byl v téže funkci zaměstnán.

⁶⁾ 17. 10. 1927 byl výborem České botanické společnosti kooptován do výboru jako referent o otázkách týkajících se ochrany přírody a jako tiskový referent (AMK/K3/Ka).

⁷⁾ Vrchním redaktorem Karlem Dominem byl JSP 16. 3. 1919 vyzván, aby se stal členem redakčního sboru časopisu Věda přírodní (ANM/K3/Č).

⁸⁾ MAP byla ustavena zákonem č. 86 Sb. ze dne 29. ledna 1920, který definuje její účel takto: „*Masarykova Akademie Práce je samostatný a samosprávný ústav vědecký se sídlem v Praze. Jeho úkolem jest organisovati technickou práci k hospodárnému využívání schopností veškerého lidu i přírodního bohatství československého státu k nejvyššímu obecnému prospěchu.*“

⁹⁾ Viz příprava J. S. Procházky na přednášku (AMK/K3/J a M).

¹⁰⁾ Československá akademie zemědělská byla zřízena v r. 1924 výnosem Ministerstva zemědělství

a Ministerstva vnitra ČSR jako ústřední vědecká zemědělská instituce, podporující badatelskou práci, osvětu a využití vědeckých poznatků v praxi. Procházka byl v r. 1925 zvolen členem jejího III. odboru (zahradnicko, ovocnicko-vinařského).

¹¹⁾ Spoluorganizoval první mezinárodní kongres pro vědecké řízení práce v Praze (1924), účastnil se prvního sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze (1924), II. a III. německého sjezdu pro ochranu přírody (Kassel, Drážďany), X. Mezinárodního zoologického kongresu v Budapešti (1927), Mezinárodní kongresu na ochranu zvířat ve Vídni (1929), organizoval blok přednášek věnovaných ochraně přírody na II. sjezdu Slovanských botaniků v Praze (1928), pravidelně se účastnil Výročních konferencí pro ochranu přírody v Berlíně (např. 1928, 1929). V roce 1930 navštívil VII. Mezinárodní kongresu ornitologického v Amsterdamu, kde mj. studoval aktivity Naturmonumenten, obdivoval založení rezervace na ostrově Tuxel a výkupy cenných lokalit z darů i vlastní hospodářské činnosti spolku, pěstování tulipánů a hyacintů. (viz cestovní zpráva – AMK/K10)

¹²⁾ Úplný seznam publikací J. S. Procházky je dostupný v AMK.

¹³⁾ Např. v r. 1927 obdržel podporu 1000 Kč na práce o ochraně přírody od České akademie věd a umění (AMK/K3/Č).

¹⁴⁾ Pro Státní památkový úřad a památkový zpracovával běžně odborné posudky nejen k přírodovědně cenným lokalitám, ale též k cenným stromům, např. v r. 1921 k vykácení aleje mezi Ruzyní a Libocí, jak o tom svědčí dochovaná korespondence (AMK/K4/S).

¹⁵⁾ Viz bohatá korespondence s Dr. Rudolfem Kurážem, zemědělským atašé v USA (AMK/K4/V).

¹⁶⁾ Viz zachovalá korepondence s K. Dominem (AMK/K5/D).

¹⁷⁾ 28. 9. 1925 byl zvolen členem vědecké sekce při Spolku k ochraně zvířat (AMK/K4/C).

¹⁸⁾ Např. 4. 12. 1930 byl zvolen čestným členem Sdružení čsl. absolventů vyšších škol vinařsko-ovocnických a zahradnických v Praze za zásluhy o zahradnickou výrobu a zahradnický stav, či 1. 6. 1923 obdržel čestný diplom zemědělské rady Drůbežnické jednoty Republiky československé za „*úspěšnou činnost čelící k ochraně našeho užitčného ptactva*“ (AMK/K3/D).

¹⁹⁾ 8. 3. 1932 byl zvolen do Ústřední rady Svazu Junáků – Skautů Republiky československé jako jednatel.

200 let od narození Jindřicha Wankela

Petr Zajíček

Je považován za otce moravské archeologie. Odkryl unikátní halštatskou svatyni v Býčí skále. Se svými spolupracovníky objevil, popsal a dokumentoval mnoho jeskyní v Moravském krasu. Napsal

řadu populárně naučných publikací. Výčet jeho práce, výsledků a objevů by naplnil celou knihu. Před 200 lety se narodil lékař, badatel a polyhistor Jindřich Wankel.

Kabinetní fotografie Jindřicha Wankela. Archiv Moravského zemského muzea Brno

Wankel přišel na svět dne 15. 7. 1821 v Praze na Malé Straně. Jeho otec, Damián Wankel, byl Němec, údajně pocházel z bavorského zemanského rodu. Rod Wankelů původně pocházel ze Švédska. Matka, Magdalena Schwarzová, byla Češka. Lékařství vystudoval na Karlově univerzitě. V roce 1848 ošetřoval raněné na barikádách při Pražském červnovém povstání. Ještě téhož roku promoval ve Vídni. Zde také začal pracovat na univerzitě jako asistent prof. Josefa Hyrtla. Měl rád poezii, ve studentských letech přepisoval některé části milostných básní do deníku. Tyto texty vydalo Moravské zemské muzeum v roce 2017 v publikaci pod názvem Ephemeriden.

Padesátá léta 19. století, první průzkumy v jeskyních

V roce 1850 zahájil Wankel systematický průzkum Sloupských jeskyní. K tomuto účelu si zval specialisty a odborníky z okolí. Nejznámější z nich byli báňský inženýr a důlní inženýr Antonín Mládek a Alois Medřitzer, který měl též zkušenosti s měřicími pracemi v podzemí. Badatelé opakovaně sestupovali do spodních pater jeskyně s cílem hledat pokračování především ve směru odtoku Sloupského potoka. Zároveň začali podzemní labyrint podrobně mapovat, neboť první mapa od Karla Sűzse z počátku 19. století byla nepřesná. Wankelův tým zároveň objevil několik nových částí ve spodních patrech, jednak tzv. Wankelovy jeskyně v oblasti přítokového sifonu, jednak v průběhu dlouhodobého sucha v roce 1856 také systém sestupných komor sifonu odtokového. K prozkoumávání jezer v těchto částech, kdy se

postupně snižovala hladina, nechal Wankel postavit dřevěný vor, jehož pozůstatky se nacházejí v tzv. Wankelových komorách dodnes. V některých částech jeskyně Wankel zahájil také archeologicko-paleontologický výzkum. V Gotické chodbě postupně odkryl obrovské množství kostí pleistocenních obratlovců, převážně jeskynních medvědů (mj. údajně přes 300 lebek) a v jeskyni Kůlně odkryl v jednom z výklenků ohniště s uhlíky, kostěné a kamenné nástroje. Veškeré jeho nálezy dokládaly pobyt a činnost moderního člověka druhu Homo sapiens, který zde pobýval během poslední doby ledové.

Paralelně s výzkumy ve Sloupských jeskyních podnikala Wankelova skupina průniky do Rasovny. Z této jeskyně byl znám pouze sestup propastovitou chodbou propadání k sifonu, kterého dosáhli již ve 30. letech Salmovi horníci. Wankel se svými kolegy dosáhl v roce 1852 stejného bodu, o šest

Bronzové náramky nalezené Wankelem v Býčí skále. Naturhistorisches Museum Wien. Foto Petr Zajíček.